

Діяльність С. Воробкевича та буковинських митців носила подвижницький характер. Їм було властиве почуття суспільного обов'язку, висока національна свідомість, справжня самопожертва. В умовах асиміляційної політики влади, постійного наступу на рідну мову, культуру й освіту їх праця ставала осередком національного життя. Імена цих буковинських митців повинні зайняти почесне місце в історії української музичної культури, а також мають бути об'єктивно поціновані.

1. Бажанський П. Наші руські музикальні твори / П. Бажанський // Діло. – 1881. – Ч. 17. – С. 17.
2. Білинська М. Сидір Воробкевич / М. Былинська. – К., 1962. – С. 3, 5, 16.
3. Воробкевич С. Хорові твори / С. Воробкевич. – К. : Музична Україна, 1996. – С. 3–4.
4. Демочко К. Музична Буковина / К. Демочко. – К. : Музична Україна, 1990. – С. 18, 44.
5. Загайкевич М. Музичне життя Західної України другої половини ХІХ ст. / М. Загайкевич. – К., 1960. – С. 190.
6. Квітковський Д. Буковина – її минуле і сучасне / Д. Квітковський, Т. Бриндзан, А. Жуковський. – Париж-Філадельфія-Дітройт : Зелена Буковина, 1956. – С. 536, 539.
7. Когут Л. Ісидор Воробкевич / Л. Когут // Тижневик «Рідний край». – Ч. 20. – Чернівці, 20 травня. – 1928. – С. 1.
8. Павлюк О. Буковина. Визначні постаті : 1774–1918 (Біографічний довідник) / О. Павлюк. – Чернівці : Золоті литаври, 2000. – С. 193.

В статті проаналізовано процес розвитку професійного виконавства на Буковині в началі ХІХ століття, де музикальне мистецтво розвивалося завдяки просвітницькій діяльності українських музикантів, які в важких умовах внесли великий вклад у розвиток національної культури. Представлено аналіз музикально-просвітницької діяльності деяких представників. Особливу увагу приділено творчості С. Воробкевича та його послідовників: П. Бажанського, Е. Мандичевського, Ч. Порумбеску. Розкриваються особливості, які визначили характеристики професійного хорового виконавства на Буковині в началі ХІХ століття.

Ключові слова: Буковина, професійно-хорове виконавство, музикально-просвітницька діяльність.

Stages of development of professional chorus performance in Bukovyna from 19th century have been also described. The analyses of musical instructive activity of some representatives of this period such as S. Vorobkevych and his followers E. Mandychevsky, Ch. Porumbesku, P. Bazhansky has been made.

Key words: Bukovyna, professional-chorus performance, concert-instructive activity.

УДК 78.04: 784.96

Романа Дудик

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАСАД МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ТОВАРИСТВАХ ПРИКАРПАТТЯ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Мистецькі тенденції діяльності культурно-просвітницьких товариств як «Просвіта», «Січ», «Сокіл», «Пласт» впливали на розвиток духовної культури національної свідомості, і, незважаючи на знищення, зміни у суспільстві, їх діяльність була направлена на створення таких напіввійськових товариств як «Луг», «Каменяр», що є свідченням подальшого розвитку активного культурного процесу в регіоні.

Ключові слова: хорова культура, диригент, культурно-просвітницька діяльність, аматорство, культурно-творчий процес.

Проблема, що поставлена в центрі наукового дослідження, визначена спробою розглянути культуротворчий процес формування та розвитку професійних засад музичної, зокрема хорової культури в товариствах Прикарпаття зазначеного періоду.

Мета дослідження полягає у виявленні наріжних регіональних тенденцій і конкретних форм хорового життя Прикарпаття, у визначенні місця культурно-просвітницької діяльності товариств краю у загальнонаціональному культуротворчому процесі.

У часи національного піднесення (кінець XIX до 1914 р.) гостро ставала потреба у створенні культурно-просвітницьких товариств, які відстоювали інтереси і права та свободи народу, позитивно впливали на процес цілеспрямованого розвитку музичної культури. Такою масовою організацією стала «Просвіта». Перший її Статут 1868 року носив науково-освітній характер, який передбачав збирати й видавати народні пісні, казки, перекази та інші види усної народної творчості, «...і загалом усього, що може причинитися до пізнання народу і його історії» [42, с.118]. Починаючи з 1891 року, згідно із Статутом головного товариства, читальні «Просвіти» одержали право організовуватись за власними статутами та вести самостійну економічну діяльність (створення позичкових кас, крамниць), можливість проводити курси для неписьменних, голосні читання, вечорниці, ставити театральні вистави. Проміжною ланкою в організаційній системі «Просвіти» були філії, які засновувались в містах, спочатку для об'єднання просвітян та розповсюдження видань «Просвіти», а згодом – для керівництва просвітнім рухом у повітах, об'єднання читалень, контролю їх діяльності та надання допомоги в роботі. Коли «Просвіта» зміцніла, вона знову змінила Статут (1913), який діяв до 1924 року. Більш досконалим Статутом товариства був варіант 1924 року, метою якого було «піднесення культури та добробуту українського народу в усіх його верствах і напрямках життя, а саме: 1) ведення людського театру й кінотеатру; 2) улаштування народних свят, з'їздів та прогульок в цілі пізнання краю та народу; 3) закладання та удержування бібліотек, народних музеїв, публичних читалень, випозичалень книжок; 4) основивання й ведення книгарень, друкарень переплетень й інших підприємств; 5) улаштування й ведення шкіл: народних, середніх і висших, господарських, промислових, торговельних...» [12, с. 84]. «Просвіта» невдовзі виростає в найбільш значне на Прикарпатті товариство, що охопило своєю діяльністю всі його ланки економічного й культурного життя. Про це свідчить відкриття філій та читалень, які вкрили мережею всі найбільш віддалені місцевості краю. Слід завдячувати саме «Просвіті», яка зуміла дати поштовх становленню та інтенсивному розвитку музичної культури, а зокрема, хорового мистецтва, яке набрало широкого поширення на Прикарпатті. Як найбільш масова громадська організація, «Просвіта» містила читальні з аматорськими й професійними хорами та театральними гуртками.

Перша заснована *філія товариства була в Коломиї 1877 року* [3,1]. Філія «Просвіти» (1877) нараховувала в 1914 році 55 читалень на 72 громади в Станіславівському повіті [18, с.3]. Згодом, на Прикарпатті були засновані наступні [39, с. 82]: 1891 – Рогатин; 1895 – Печеніжин; 1896 – Товмач; 1898 – Кути; 1903 – Городенка, Калуш; 1904 – Долина; 1907 – Бурштин; 1908 – Богородчани, Надвірна, Тисмениця; 1909 – Косів, Снятин; 1910 – Болехів, Гвіздець, Солотвино; 1912 – Делятин; 1924 – Заболотів; 1925 – Галич; 1926 – Рожнятів; 1928 – Отиня.

Так, в 1914 році (перед Першою світовою війною), філії товариства нараховували більше 200 читалень «Просвіти»: товмачька – 37, калузька – 40, богородчанська – 23, городенська – 48, надвірнянська – 32, тисменицька – 27, солотвинська – 19 [40, с. 1-107].

У повітових містах (Коломия, Станіславів, Городенка, Печеніжин, Снятин, Рогатин, Богородчани, Калуш, Товмач, Долина, Надвірна, Косів), селищах краю у цей період за ініціативою місцевих відділень товариства «Просвіти» активно розвивалися різноманітні форми культурно-освітньої роботи з народними масами – додалася неписьменність, починали свою роботу аматорські гуртки, діяли самодіяльні колективи – духові оркестри, хори. Так, ще у 1878 році в с.Нижній Березів (тодішнього Печеніжинського повіту, нині Косівського р-ну) прогресивним діячем К.Геником засновано читальню «Просвіти», при якій діяв хоровий гурток, яким керували П.Гладій, І.Пригородський, В.Луговий [7, с.581–588]. Завдяки свідомим священникам с.Княждвір (Коломийського повіту) о.Заревича (1870-ті рр.), о.Голінатого (1880-ті рр.), о.Бурачинського (1890-ті рр.) та невеликій групі свідомих селян, активно проходив процес розвитку культури та освіти в новоствореній читальні. При ній діяв хор під орудою о.Луки Семківа, організатора церковних та світських хорів на Коломийщині, згодом о.Луки Бойчука, Олекси Смеречука, Федора Бакая [7, 651–656].

Визначну роль в культурно-просвітницькій діяльності відіграла Снятинська «Українська міщанська читальня» і при ній аматорський хоровий гурток, засновані громадським діячем о.Т.Кобринським (1881) [23, с.5], яка згодом була реорганізована в жовтні 1898 р. у філію товариства «Просвіти» [41, с. 3]. Найбільш діяльними громадськими організаціями були читальні в селах Стецеві (1882), Тулові (1888) [40, с. 102], а щороку давав про себе знати вечорами і концертами місцевий хор під управою о.Іларіона Курп'яка с.Карлова Снятинського повіту (1884).

Городенщина у 80-х роках XIX століття славилась трьома різного роду читальнями, такими як «Руська читальня», «Народна Спілка» та «Міщанська родина», при кожній з яких діяли хорові гуртки та оркестри. Так, при Фільварковій читальні (передмістя Городенки) – чоловічий хор під проводом музиканта, дяка М.Станецького, згодом диригента, дяка Ю.Блонського [7, с. 104–112]; на Котиківці (передмістя Городенки) – духовий оркестр під керівництвом В.Нищеретного. До однієї із перших належить читальня с.Серафинець Городенського повіту (1880); при ній діяв хор з 1882 року, і театральний гурток з 1898 року [там само, с. 262]. Так, пам'ятним для жителів села було свято з нагоди скасування панщини і його організували члени новоствореної читальні 3 травня 1882 року [25, с. 3].

Завдяки отцю, декану Грабовичу і вчителю М.Ковцуняку в Печеніжинському повіті відкрилися 1885 року в селах Ковалівки та Стопчатова дві читальні. Свято з цього приводу супроводжували місцеві музиканти співами й танцями, і «співак з Мишина, котрий то свої, то з книжок пісні про науку та тверезість переспівав» [26, с. 3]. Заснована в Печеніжині читальня «Просвіти» (1888) стала центром «сходин і школою самоосвіти» [34, с. 148]. Цьому сприяли її ініціатори, діячі музичної культури, як брати Іван та Михайло Дувіраки, співаки – Онуфрій Мацьків, Роман Самокишин, Андрій Горук [24, с. 549].

Філія «Просвіти» в Станіславі (1877) дала поштовх заснуванню «Товариства Руських жінок» (1884) [37, с. 1], «Руської бесіди» [1, с. 422], бурси Св. Миколая та читалень по всьому повіту. Після смерті першого голови філії Є.Желехівського (1885), її діяльність занепала. Лише обране 31 березня 1889 року нове керівництво на чолі Кліма Волянського поживило роботу філії [Там само, 393]. Наприкінці 90-х рр. в Станіславі організаційними питаннями культурного життя ще займалось об'єднання «Руська хата», (згодом перейменоване на «Українську хату») на чолі д-ра В.Яновича (лікаря за фахом) [13, с. 5]. Важливу роль в музичному житті Калушини відіграла читальня «Рання зоря» (1894). Створений при ній хор з оркестром під орудою Губчака, сприяв поширенню масового хорового руху [2, с. 477–485].

1896 року на Товмаччині була заснована філія «Просвіти» [6, 104], хоча в довколишніх селах – Палагичах, Грушці, Народніх та багатьох інших вже давно активно проходило культурно-просвітницьке життя. Заходами управителя школи з Олеші Осипа Мельницького [1, с. 915] в місті Товмач (нині Тлумач), був заснований навіть філіальний гурт інтелігентів, який скеровував роботу всіх товариств повіту. А парохіві П.Ступницькому, як людині найосвіченішій, авторитетній у Товмаччині належало «заангажувати якнайбільшу громаду на свято». Відбулося воно, як сповістив у «Батьківщині» священник із Грушки Амброзій Кадайський, 30 травня 1898 року: «Того дня, коло плебанії зібралось близько трьохсот людей з Товмача, довколишніх сіл. Цілий день розносились по місту палкі промови, співи». Так заснувалась читальня «Просвіти», головою якої, за рішенням громади став о. Порфирій Ступницький. Проте, протягом наступних шести років про читальню в Товмачі серед архівних документів майже немає жодних відомостей. Вона відновилась лишень у 1904 році, головою якої був Іван Кивелюк. Під керівництвом М.Перепелицького, згодом М.Сагайдака, діяв аматорський хоровий гурток [1, с. 870–875].

За статистику 1913 р. в Товмацькому повіті діяло 37 читалень, при них, 9 кас, 8 крамниць, діяльність 4 аматорських гуртків та 5 хорів [1, с. 939].

Просвітянський рух на Рогатинщині бере свій початок з 1891 року, коли за ініціативою високосвідомих українських інтелігентів, зокрема греко-католицьких священників, у Рогатині було створено, згідно зі Статутом головного товариства «Просвіти» свою філію. Головою обрали священника з с.Путятинець о.Йосифа Яворського [32, с. 204]. Перша читальня з'явилась у лютому 1892 року в с.Нові Скоморохи, згодом виникли в селах Жовчеві (1894), Черче (1896) [14, с. 21]. У 1908 році в Рогатинському повіті вже нараховувалось 68 читалень. Організатором музичного життя був місцевий композитор та громадський діяч Борис Кудрик (1897–1950). При товаристві діяли хор та духовий оркестр під керуванням музиканта Івана Поташника [32, с. 167].

Зареєстровані філії читалень «Просвіти» в повітових містах на початку ХХ століття, таких як Городенці та Калуші (1903), Долині (1905), Богородчанах, Надвірній (1908), Косові та Снятині (1909) масово проводили агітаційну культурно-масову роботу. Важливу роль у пропаганді народних пісень та хорового співу відіграли читальницькі хорові гуртки: хор м. Надвірної – під проводом вчителя народної школи В.Устияновича, згодом Ю.Срібного, Р.Кирчова; хор м. Богородчан – під керівництвом К.Твердохліба; хор м. Косова – під орудою о.М.Шанковського, хор м.Снятина – під керівництвом Івана Гоїза.

Пожвавленню боротьби наших краян за національну школу сприяло створення старанням «Просвіти» 6 серпня 1881 року «Руського Педагогічного Товариства», завданням якого було «а) промишляти над проблемами руського народу на поли шкіл і піддержувати всякі справи публичного і домашнього на основі матерного язика; б) подавати членам помич так моральну, як матеріальну» [43, с. 204]. 1912 рік став етапним для товариства: змінило свій Статут і одночасно назву – «Українське Педагогічне Товариство» [15, с. 9], згодом прийняло нову назву «Рідної Школи» [Там само, 39]. Складалась вона з гуртків «Рідної Школи», які в повітах Прикарпаття створювали Окружні союзи гуртків, котрі підлягали Головному керівництву товариства. Всі вони сприяли розбудові і поширенню культуротворчих процесів, розвитку духовної культури.

Так, наприкінці XIX століття керівництво культурно-просвітньою працею на Прикарпатті взяли на себе педагогічні товариства, які були представлені тут численними філіями, гуртками, різними виховними інституціями. Перші філії тоді ще «Руського Педагогічного Товариства», були засновані в Рогатині (1896), Коломиї (1899), Городенці (1904) зусиллями прогресивних діячів із числа місцевого духовенства й учительства; з іменами кращих педагогів, як братів о.Павла і о.Теофіла Кудриків, С.Гриника, А.Крушельницького, М.Угрин-Безгрішного, пов'язані знаменні сторінки історії культури та освіти цього регіону.

Окремої уваги заслуговує музичне життя в закладах освіти: гімназіях та народних школах. Так, заснована в 1909 році Рогатинська гімназія відновила свою діяльність після Першої світової війни (директор А.Крушельницький). Вона мала організований гімназійний хор під орудою проф. О.Цепинського; при чотирикласній народній школі – дитячий триголосий хор (диригент М.Піріг).

Директором першої на Прикарпатті Коломийської державної гімназії, заснованої 1900 року, був Софрон Недільський [23, с. 2]. Організація таких шкільних музичних гуртків, як гімназійний хор хлопчиків, смичковий та духовий оркестри під керуванням С.Недільського, Р.Рубінгера, Ф.Барана, сприяли розвитку музичної культури Коломийщини. З ініціативи гімназійного професора Остапа Макарушки з 1908 року в Коломиї відкрились семінарські курси та навчання неписьменних [16, с. 4]. Варто зазначити, що в самій Коломиї до 1939 року існувало п'ять гімназій: державна чоловіча гімназія, окрема для поляків та українців; приватна жіноча – Українського Педагогічного Товариства (УПТ) «Рідної школи»; польська жіноча «Сестер Урсулянок» та одна єврейська. З 1906 року тут поширився студентський рух, який мав свій організаційний осередок у товаристві «Студентська Громада» [24, с. 79–85], де багато місця було відведено на громадську працю, культурні й товариські розваги, участі в заснуванні по селах читалень «Просвіти».

У сприянні розквіту масового хорового співу на Прикарпатті, велика заслуга належала шкільним установам, організаціям Станіслава. Так, при заснованій 1905 року Українській державній гімназії, організувався гімназійний хор під проводом В. Безкоровайного, І. Смолинського; при «Науковому гуртку» гімназії (1909) [2, с. 45–48] – хор під орудою вчителя К. Білобрама, народного оркестру під керуванням вчителя музики В.Вількушевського [там само, с. 46], при заснованій «Селянській бурсі» (1909–1916 рр.) – мішаний хор під орудою В.Безкоровайного [2, с. 86].

Слід зазначити, що єдина на всю Галичину в роки російської окупації (1915–1916 рр.) діяла в Городенці *гімназія «Рідної Школи»* (заснована 1909 року), завдяки її директору, вченому, письменнику та громадському діячеві Антіну Крушельницькому. Після вибуху лютневої революції в березні 1917 року гімназія розвивалася далі свобідно. В ній був хор під проводом вчителя М.Кокольського, згодом – під керуванням В.Барнича, О.Цепинського, М.Бачинського, І.Василишина та С.Семенюка.

Слід зауважити, що на початку XX століття на Снятинщині активну участь в масовому хоровому русі брали учительські хорові колективи. Так, учительство Снятинщини зорганізувало учительський хор під орудою Івана Палійчука з с. Драгасимова. З 1900 року в с. Джурів діяв учительський хор, організаторами якого були Ф.Курилюк, С.Хромовський, В.Малашук. Згодом виникли хори в селах Залуче (диригент Г.Хромовська), с.Любківцях (диригент С.Фодчук), с.Орелець (диригенти М.Керницький та Н.Кропельницька-Лотоцька) [4, с. 230].

У той же час на Прикарпатті розпочало свою культурно-просвітницьку діяльність товариство «Скала», яке ставило за мету поглиблювати та поширювати серед місцевого населення освіту та духовну культуру: «..устроювання музикально-вокальних концертів, аматорських вистав, кінотеатрів та плекання музики і співу; устроювання прогульок, релігійних і народно-культурних свят і зібрань» [17, с. 4].

Таким чином, з впевненістю можна сказати, що при всіх читальнях «Просвіти» та гуртках «Рідної Школи» до 1914 року в краї існували досить на високому рівні хоріві колективи та оркестри, які постійно влаштовували концертні виступи, пропагуючи тим самим народну пісню та краші зразки хорового мистецтва серед широких народних мас. Репертуар творів був різноманітний. Серед них можна назвати такі, як «Заповіт» М.Вербицького, «Ой три шляхи широкії» Г.Топольницького, «Закувала та сива зозуля» П.Ніщинського, «Ой, що ж то за ворон» М.Лисенка; духовні твори: «Щастя нам, Боже» В.Матюка, «Гласом моїм» Д.Бортнянського, «Отче наш» М.Вербицького; народні пісні: «Ой, по горі, горі», «Ой, піду я лугом-тугом», «Закувала зозуленька» та інші.

Підсумовуючи, варто зазначити, що такий стан музично-освітньої діяльності мав позитивний вплив на національне виховання молоді, на розвиток національної свідомості, патріотичних почуттів, розвиток духовної культури взагалі.

Яскравою сторінкою в культурному житті Прикарпаття є діяльність *жіночих організацій*. Новостворене «Товариство Руських Жінок» (1884) дало початок зародженню жіночого руху. У селі Белелуя на Снятинщині і народилась його організаторка, українська письменниця Наталія Кобринська, яка заснувала 7 жовтня 1884 року в Станіславові це товариство [11, с. 1]. Згодом виникли по всьому краю: «Жіночий Гурток» у Коломиї (1893), «Жіноче Товариство» в Городенці (1894), «Жіночі читальні» в Долині (1901), «Жіноче Товариство» в Рогатині (1903), «Жіночі Громади» в Снятині (1909) та Надвірній (1918) [14, 3]. Взагалі, жіночий рух на Прикарпатті пройшов два важливих періоди свого розвитку. Перший період – 1884–1920 рр. – становлення і виникнення жіночих товариств в містах та селах краю, залучення жіноцтва до активної громадсько-корисної праці на благо українського громадянства. Другий період – 1921–1939 рр. – період організаційної єдності і активної боротьби за національне відродження, за збереження української культури в умовах польської окупації [31, с. 4].

Виникнення й поширення жіночих товариств сприяли активізації розвитку культури та музичного мистецтва. Так, наприклад, нове літературно-драматичне «Товариство Руських Жінок» (Станіславів, 1884 р.) одним із завдань поставило «розбудити між нашою інтелігенцією товариського духа, а то урядженем вечериць, відчитів, забав і прогульок» [26, с. 3]. Правління товариства відзначило роковини смерті Т.Шевченка (березень 1895 р.) вечорницями за участю хору під управою І.Біликовського, у виконанні якого звучали твори С.Воробкевича «Пробудилась Русь» та М.Лисенка «Дівча в сінях стояло» [33, с. 2–3]. Крім літературно-музичних вечорів, концертів, це товариство влаштовувало й благодійні заходи, серед яких була Святомиколаївська вечоринка для дітей 19 грудня 1897 року. У постановці І.Біликовського, маленькими артистами була виконана опера М.Лисенка «Коза-дереза» [6, с. 3], яку ще в 1892 році вперше виконали діти села Тишківців на Городенщині.

У 80-ті роки XIX століття процес розбудови Української держави супроводжувався значними змінами в політичному житті суспільства, в тому числі у такій його складовій частині, як *молодіжний рух*. Одним з найвагоміших чинників національного виховання молоді була її активна участь в діяльності різноманітних молодіжних організацій («Сокол» [12, с. 3], «Січ» [36, с. 1], «Пласт» [38, с. 3] та ін.). Їх називали «руханково-спортивними» та «пожежно-руханковими» товариствами, вихідні положення яких, являли собою комплексну систему морального, естетичного та військово-спортивного виховання. Про потребу руханково-пожежних товариств писав уперше Василь Нагірний у «Батьківщині» 1886 року, а рік пізніше, намісництво дало дозвіл на створення товариства «Сокол» [19, с. 2]. Але загал нашого суспільства, крім одиниць, стояв осторонь і не був зацікавлений цим рухом. Зміна наступила аж у 1892 році, коли В.Нагірний виголосив у Станіславові доповідь про потребу створень таких товариств, а ще більше того, як до Львова приїхали того самого року 200 чеських соколів на 25-літній ювілей польського «Сокола». На пошану чеських гостей, львівський хор «Боян» (диригент, проф. В.Шухевич) приготував концерт, що мав великий успіх, а десять днів після концерту відбулись «засновні збори» [24, с. 431–435].

Одним із важливих напрямів діяльності «Сокола» вважалася спортивно-масова, фізкультурно-оздоровча та військова підготовка. У центрі уваги роботи гуртків «Сокола» були питання й організації культурного дозвілля молоді [5, с. 29]. Так, в Коломиї 8 березня 1911 року, місцеве товариство «Сокол» влаштувало «Вечір співу і руханки». Його хор під орудою Г.Головки виконав твори, такі як «На воді» Ф.Мендельсона, «Ой, що ж бо то за ворон» М.Лисенка, «Весільні пісні» І.Біликовського, «Пролог» з опери «Роксоляна» Д.Січинського [29, с. 6].

На Коломиїщині Кирило Трильовський разом з Дмитром Солянником пробували заснувати першу «Січ» взимку 1899-1900 роках в селі Устя Снятинського повіту. Деякі перешкоди від

намісництва й покликання Солянича до військової служби відложили на короткий час здійснення цього задуму. Його довершив 5 травня 1900 року в селі Завалля Снятинського повіту Кирило Трильовський при співучасті місцевих селян Миколи Неделька, Дмитра Одинського та інші [10, с. 9].

Молодому організаторові «Січей» Кирилу Трильовському (1864-1941), (тоді ще студентом права), прийшла велика ідея організування по українських селах такої організації, яка пригадувала б народові давню історичну Запорізьку Січ з її демократичними вольностями. Ідея втілювалась в життя: в товаристві велася велика просвітня робота, спрямована, передусім, на пробудження національної свідомості, на патріотичне виховання підростаючого покоління, формування готовності й волі до розбудови самостійної України. «Січ» існувала в усіх повітах Прикарпаття, вона знайшла найдогідніший ґрунт і великого розмаху в Станіславівщині й Коломийщині, а її крайові свята відбувалися в Коломиї (1902, 1906, 1909 рр.) [24, с. 455], Станіславові (1910) [28, с. 6-7] та у Снятині (1912) [7, с. 296]. Для створених осередків «Січей» К.Трильовський видав у 1906 році в Чернівцях під псевдонімом «Січовий Батько» укладений ним «Збірник пісень патріотичних і січових» [3, с. 139]. Січові гуртки активно приймали участь в організації концертного життя краю. Так, на Снятинщині в с.Балки, на початку ХХ століття був створений при товаристві молодіжний хор «Сокіл» [4, с. 4]. «Січ» у с.Пукові Рогатинського повіту була зразковою для всіх та інших «Січей» повіту [32, с. 237–239] – при ній діяв славний духовий оркестр під керівництвом Івана Дідича. Оркестр брав участь у так званому «Шевченківському здвигу» 28 червня 1914 р. в Львові [40, 6]. Альманах «Гей, там на Горі Січ іде» подає, що в 1908 р. село Викторів вважався найвідомішим і найкраще зорганізованим селом Станіславівського повіту [2, с. 532]. А 29-30 травня 1910 року в Станіславові було відсвятковано десяти роковини існування та діяльності «Січей», де участь брав організований при товаристві мішаний хор [28, с. 6].

Товариство «Січ» в скорому часі поширилося на Гуцульщину, одним із основних завдань якого було сприяння розвитку морального та естетичного виховання, духовному збагаченню молодого покоління. Перше таке товариство було засновано 1903 року в селі Жаб'є [22, с. 430] (нині смт. Верховина), а його головним натхненником та безмежно відданим українській справі став Юрій Соломійчук-Юзенчук. Завдяки його наполегливій праці, вся Гуцульщина покрилася густою сіткою «Січей», яка поширила по гірському краю свої культурно-виховні впливи як на молодь, так і на старше покоління.

Варто зазначити, що з 1910 року стрілецькі товариства поповнились пластунами – вихованцями народних шкіл, гімназій, які об'єднувались ще в шкільні роки у курені, сотні, чети й гуртки. Вони загартовували себе фізичними вправами, спортивною підготовкою. Поряд з цим, займались і музичною діяльністю, яка досягнула широкого розмаху в 20-х рр. ХХ століття.

Зародження і становлення самодіяльного дитячого та молодіжного об'єднання «Пласт» тривало з 1910 до 1912 рр., згодом продовжило свою діяльність з 1915 року. Історик М.Грушевський зазначав: «В сфері освітній і народно-організаційній дав себе знати незвичайний розвій читалень Просвіти і товариств гімнастичних, так званих «Січей» і «Соколів», які нечувано зворушили народні маси, розбудили в них бажане знання, освіти, інстинкти організації й солідарності» [8, с. 515].

Варто зазначити, що 1 березня 1913 року в Львові було засновано Товариство – Українські Січові Стрільці (УСС) [8, с. 442]. Ця дата має велике історичне значення, бо це вперше від віків українці почали відновлювати свою військову силу. Навіть пластуни віком від 16-го року життя вступали до військової формації УСС та відправлялися на фронт. А на політичній арені, австрійський уряд дозволив організувати окремі військові частини УСС, які в складі австрійської армії боролися з царським військом, а пізніше ввійшли в склад Української Галицької Армії. Проте, всі зусилля українського війська не дали позитивного результату. Російська армія була розбита поляками, і Галичину окупувала Польща.

Розглянувши культуротворчий напрямок діяльності січового (молодіж-ного) руху, можна з впевненістю твердити, що він був вагомим засобом національного виховання. Однією з його особливостей є те, що рушієм були справді народні прагнення, народжені з глибини української культури.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що музична діяльність культурно-просвітницьких товариств на Прикарпатті мала великий вплив на розвиток духовної культури, національної свідомості. Незважаючи на військові дії, розруху, зміну державного устрою, їх діяльність була спрямована не тільки на збереження національної музичної культури, але й створення нових її різновидностей. Це особливо стосується періоду визвольних змагань народу, який посприяв

створенню нових молодіжних, напіввійськових формацій, як «Пласт», «Луг», «Каменярі». Видатний український педагог та громадський діяч Степан Сірополко зазначав: «Отже стає черговим завданням плекати нашу пісню, – утворювати скрізь – по селах і містах – хор, який не тільки допоможе більш глибоко та зрозуміло вчутти свою рідну пісню, але й сприятиме розвитку почуття єдності та громадської солідарності» [35, с. 120].

1. Альманах Станіславівської землі: Зб. матеріалів до історії Станіслава і Станіславщини. – Нью-Йорк-Торонто-Мюнхен, 1975. – Т.1. – 959 с.
2. Альманах Станіславівської землі: Зб. матеріалів до історії Станіслава і Станіславщини. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1985.–Т.2.– 900 с.
3. Арсенич П. Засновник «Січі» на Покутті / П.Арсенич // Дзвін. – Львів : Каменяр, 1992. – № 3-4. – С.139-141.
4. Бажанський М. Краса Снятинщини. / М.Бажанський. – Гаслова Енциклопедія. – Детройд, 1982. – 230 с.
5. Боберський І. Забави і гри рухові. / І.Боберський. – Львів, 1905. – 29 с.
6. Галичанин. – Львів, 1897. – Ч.282. – С.3.
7. Городенщина. Історико-мемуарний збірник. – Нью-Йорк – Торонто – Вінніпег, 1978. – 871 с.
8. Грушевський М. Ілюстрована історія України / М.Грушевський – Київ-Львів, 1913. – 551 с.
9. Державний архів Івано-Франківської області (далі ДАІФО), ф.8., оп.1., спр. 2.– 6 арк.
10. ДАІФО, ф.8., оп.1., спр. 50.
11. ДАІФО, ф.8., оп.1., спр. 150. – 26 арк.
12. Державний архів Івано-Франківської області (далі ДАІФО), ф. 2 (Станіславівського воєводного управління), оп. 3., спр. 99., арк. 83-98.
13. ДАІФО, ф. 2, оп. 1., спр. 537. – 27 арк.
14. ДАІФО, ф.8., оп.1., спр. 587-589.– 19 арк.
15. ДАІФО, ф.2., оп.1., спр. 683. – 6 арк.
16. ДАІФО, ф.2., оп.3., спр. 99. – 217 арк.
17. ДАІФО, ф.2., оп.3., спр. 119., арк. 3–10.
18. ДАІФО, ф.2., оп.3., спр. 133., арк. 67.
19. ДАІФО, ф.2., оп.3., спр. 153. – 256 арк.
20. ДАІФО, ф.2., оп.3., спр. 319-320., арк. 21.
21. Домашевський М. Історія Гуцульщини / М. Домашевський. – Чікаго, 1975. – Т.1. – 499 с.
22. Звіт дирекції ц.к. її гімназії в Коломиї, за рік шкільний 1900/01. З друкарні Мих.Білоуса. Літопись гімназії. – Коломия, 1901. – Гл.Х. – 16 с.
23. Історія Української міщанської читальні в Снятині. – Снятин, 1931. – 11 с.
24. Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. – Філядельфія, 1988. – 959 с.
25. Новинки // Діло. – 1882. – Ч.36. – С. 3.
26. Новинки // Діло. – 1884. – Ч.111. – С. 3.
27. Новинки // Діло. – 1885. – Ч.120. – С. 3.
28. Новинки // Діло. – 1910. – Ч.118. – С. 6–7.
29. Новинки // Діло. – 1911. – Ч.53. – С. 6.
30. Новинки // Діло. – 1914. – Ч.142. – С. 6–7.
31. Резолюція Українського Жіночого Конгресу, ухваленої в Станіславові дня 27 червня 1934 року // Діло. – 1934. – Ч.176. – С. 4.
32. Рогатинська земля. Історія і сучасність. – Львів-Рогатин, 1995. – 287 с.
33. Святкованье памяти Т.Шевченка // Діло. – 1895. – Ч.52. – С.2–3.
34. Селянські хори // Альманах музичний. – Львів, 1904. – С. 135–158.
35. Сірополко С. Естетичне виховання / С.Сірополко // Народня Просвіта. – Львів, 1924. – Ч.8. – С. 119–120.
36. «Січ», товариство гімнастичне і сторожи огневої. Статут. – Коломи: Накл. Т-ва «Народних спілок», 1902. – 10 с; 1908. – 11 с; 1919. – 31с.
37. Струтинська М. Реферат «Наталя Кобринська і Жіночий Рух в Галичині й на Буковині» / М.Струтинська // Жіноча доля. – Коломия, 1934. – № 9. – С.1–3.
38. Тисовський О. Пласт. / О. Тисовський – Львів, 1913. – 45 с.
39. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі ЦДІА у Львові), ф.348., оп.1., спр. 6349., арк. 1–82.
40. ЦДІА у Львові, ф.348., оп.1., спр. 6347., арк. 1–107.
41. ЦДІА у Львові, ф.37 (Громадського уряду с. Одрехови Сяноцької землі Руського воєводства), оп.1., спр. 1801., арк. 3.
42. Шах С. Перегляд діяльності Т-ва «Просвіта» у Львові від 1868 р. / С.Шах // В полоні...: Літературно-наук.- суспільний збірник на 1923 р. – Львів : Просвіта, 1922. – С.109–136.
43. Ясінчук Л. 50 літ Рідної Школи. / Л. Ясінчук. – Львів, 1931. – 267 с.

Художественные тенденции деятельности культурно-просветительский товариществ как «Провита», «Сич», «Сокол», «Пласт» влияли на развитие духовной культуры, національного мышления, и, несмотря на общественные изменения, их деятельность была направлена на создание таких полувойсковых образований как «Луг», «Каменяр», что является свидетельством развития активного культурного процесса в регионе.

Ключевые слова: хоровая культура, дирижер, культурно-просветительская деятельность, аматорство, культурно-творческий процесс.

Art tendencies in the activity of such cultural and instructive societies as «Prosvita», «Sich», «Sokol», «Plast» influenced on the development of spiritual culture, national awareness and spite destruction, changes of state society, their activity was directed to creation of such halfmilitary formations «Luh», «Kamenjari», that gives the evidence of the culture development of active art process in the region.

Key words: chorus culture, conductor, cultural and instructive activity, amateur science, cultural creative process.

УДК 78.071.2 (477)

Ольга Велка

ШТРИХИ ДО ТВОРЧОГО ПОРТРЕТА ОПЕРНО-КАМЕРНОЇ СПІВАЧКИ НАТАЛІЇ ДАЦЬКО

Стаття присвячена створенню творчого портрета оперно-камерної співачки, заслуженої артистки України Наталії Дацько. Акцент зроблено на основні віхи творчого шляху співачки, її оперний та камерний репертуар, участь у міжнародних вокальних конкурсах і фестивалях.

Ключові слова: співачка, опера, камерний спів, вокальне мистецтво, Наталія Дацько.

Сучасне українське вокальне мистецтво характерне високим рівнем інтеграції у світовий культурний простір. Сьогодні не викликає подиву мобільність українських співаків, які з успіхом підкоряють провідні оперні і концертні сцени багатьох країн світу. До їх числа належить відома в Україні та далеко за її межами львів'янка за народженням і вокальною школою Наталія Дацько (лірико-драматичне сопрано).

Не зважаючи на великі здобутки, про мисткиню написано не так вже й багато. Це невеликі публіцистичні статті, відомості в енциклопедичних виданнях, нещодавно захищена магістерська робота І. Василів [2]. Тож метою нашої розвідки є створення творчого портрета оперно-камерної співачки Наталії Дацько.

Наталія Дацько (1962 року народження) здобула ґрунтовну освіту – закінчила вокальний факультет Львівської державної консерваторії ім. Миколи Лисенка (1987, клас професора, народного артиста СРСР Павла Кармалюка), три роки провела в Італії – стажувалася в театрі «La Scala», навчалася в музичній академії Карло Бергонці (Бусетто, 1987–1989).

У 1986 році здібну молоду співачку зауважила народна артистка Росії Ірина Архіпова, знайомство з якою переросло у велику творчу дружбу. Знаменита російська співачка підготувала з Н. Дацько багато спільних концертів, виступала з нею в дуетах, «зазначаючи, що Дацько надзвичайно чуйний партнер, а їхні голоси тембрально ідеально зливаються в дуеті» [2, с. 58].

Н. Дацько зі студентських років бере участь у вокальних конкурсах, перемоги на яких допомогли у становленні співачки. Вона – Лауреатка Міжнародних конкурсів ім. Марії Каллас (Афіни, 1987, 2-а премія), ім. Етторе Бастіаніні (м. Сієна, 1-а премія) та переможець конкурсу «Вердівські голоси» (м. Буссетто; обидва – Італія, 1988, 1-а премія).

Оперний дебют співачки відбувся на сцені театру «Форум» (м. Енсхеде, Нідерланди) в партії Елеонори в опері «Трубадур» Дж. Верді (1989). Того ж року Н. Дацько бере участь у концертному виконанні «Пікової дами» П. Чайковського у Великому залі Московської консерваторії за участю І. Архіпової, Д. Хворостовського, О. Ведернікова, В. Тарищенко, під диригуванням В. Федосєєва.